

Dodelijk Politiegeweld en Verantwoordelijkheid: Toezicht op overlijdens in West-Europa

Samenvatting: Nederland

Nederland

Recent is de wijze waarop agenten in Nederland gebruik van geweld melden en de manier waarop hun geweldgebruik beoordeeld wordt aanzienlijk gewijzigd, een doelbewuste poging om de verantwoording over en het leren van geweldgebruik van elkaar te scheiden. Deze veranderingen beogen het lerend vermogen van de politieorganisatie te vergroten, de positie van agenten die geweld hebben gebruikt te verhelfen, hen in principe als professionals te behandelen (wat inhoudt dat alleen in uitzonderlijke gevallen zoals die waarbij er sprake is van de dood of ernstige verwondingen er een uitgebreide juridische procedure plaatsvindt), agenten te ondersteunen en transparantie te verbeteren. Gezien het feit dat deze veranderingen pas recent zijn doorgevoerd is het nog afwachten in hoeverre deze doelen daadwerkelijk bereikt gaan worden. De veranderingen hebben op zich geen invloed op de onafhankelijke wijze waarop dodelijke voorvallen worden onderzocht en afgehandeld (via Rijksrecherche en het Openbaar Ministerie).

Informatie over soort en frequentie van politieel geweldgebruik wordt verzameld en geregistreerd door de politie. Dat is gereguleerd in de Ambtsinstructie. De politie publiceert jaarlijks een overzicht van het aantal incidenten waarbij de politie geweld heeft gebruikt en het soort geweld dat is gebruikt. Publicatie van deze cijfers is op zich niet vastgelegd in een wet of regeling.

In Nederland is er een duidelijke procedure voor het onafhankelijk onderzoek naar de dood van individuen die overlijden nadat de politie geweld tegen hen heeft gebruikt of die overlijden terwijl ze onder controle van de politie zijn. Er is echter maar beperkt publieke informatie beschikbaar over deze onderzoeken. Het Openbaar Ministerie publiceert jaarlijks een overzicht van het aantal Rijksrecherche onderzoeken naar politieel vuurwapengebruik en het aantal personen dat is overleden als gevolg van een politieschot. Het Openbaar Ministerie publiceert niet hoeveel Rijksrecherche onderzoeken er zijn verricht naar andere vormen van politiegeweld of hoeveel personen zijn overleden na contact met de politie. In individuele gevallen (vooral wanneer er sprake was van veel media-aandacht) publiceert het Openbaar Ministerie een persbericht nadat het onderzoek is afgesloten en er een beslissing is genomen om al dan niet tot vervolging over te gaan, waarbij de bevindingen voor het onderzoek en de beslissing worden samengevat. De gedetailleerdheid van de informatie in het persbericht verschilt van geval tot geval. Publicatie van deze informatie is niet vastgelegd in een wet of regeling. Het gevolg is dat in gevallen waarin het Openbaar Ministerie besluit om niet te vervolgen (dat wil zeggen in bijna alle gevallen) er weinig informatie publiek is over wat er precies is voorgevallen. Nabestaanden krijgen (via hun advocaat) soms meer informatie, maar die informatie is niet publiek (tenzij de advocaat of de nabestaanden met de informatie naar de media gaan). Als de nabestaanden een (artikel 12) procedure beginnen bij het Gerechtshof om alsnog vervolging af te dwingen, worden de meeste van de (gemotiveerde) beslissingen van het hof online gepubliceerd.

In het licht van het bovenstaande is er meer transparantie nodig met betrekking tot politieel geweld c.q. het overlijden van personen na contact met de politie. In het bijzonder bevelen we aan:

1. Verzamelen en publiceren van data te verbeteren. Het zou standaard praktijk moeten zijn om informatie publiek te maken over ieder overlijden na politieel geweldgebruik (niet alleen na gebruik van het vuurwapen) of politiecontact. Deze informatie dient details te bevatten over de omstandigheden waaronder het voorval plaatsvond (met inachtneming van de privacy van zowel de overleden persoon als betrokken agenten), het beoordelingsproces dat heeft plaatsgevonden, eventuele maatregelen die zijn genomen en lessen die zijn getrokken.
2. Kwaliteit van data te verbeteren: identificeer de data die systematisch verzameld en vastgelegd dienen te worden (bij politie (inclusief VIK), Rijksrecherche, Openbaar Ministerie) na ieder overlijden na politieel geweldgebruik (niet alleen na gebruik van het vuurwapen) of politiecontact.
3. Analyse van data over geweldgebruik, onderzoeken na geweldgebruik en getrokken lessen te versterken. Onafhankelijk onderzoek van geaggregeerde data vindt nu van tijd tot tijd op ad-hoc basis plaats en zou op regelmatige basis plaats moeten vinden.